

CHYDENIUS, ANDERS

Källan til rikets wan-magt. =Anon=.
Stockholm, tryckt hos direct. Lars Salvius,
1765.

Stockholm
1765

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken. EOD erbjuder åtkomst till digitaliserade dokument enbart för personlig, icke-kommersiell användning. För annan användning vänligen kontakta biblioteket.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu>

CHYDENIUS, Anders.
var. a Ex. A

Polit. ekon.

Mem.

(Bv)

1765
1700-1829

Sållan

Sil

Rifets Wan-Scagt.

STOCKSOLM,

Tryckt hos Direct. LARS SALVIUS, 1765.

Anten A B annan ... a

Människan är af Naturen så fatt, at hon behöfwer andras hjelp, och måste därför samla sig i större eller mindre Samfund; men så snart det är skedt, blifwer det oförtöfwadt ansatt af fiender, dels utom, dels innom sig. Historien wittnar ock, at de utwärtas ej på långt när störtat så många Samhällen öfwerända, som de, hwilka dolt sig i medborgares drägt; men det är underligt, hwarföre de fläste Stater, hafwa sina ögon upmärksamma på dem, som finnas utom Samfundet; men lämna ofta swärdet bart i deras händer, som äro innom det samma, då wi likwäl borde weta, at människan är lik sig sjelf hwaräst hon är, och har alltid tilfälle at lättare skada under en Patriotisk kapp, än i en fiendes skapnad: under et falskt förtroende, än i fullt harnesk.

Fria Nationer hafwa wäl på slutet märkt detta; men sällan förr med tilbörliq upmärksamhet, än de kändt pilen i sitt bröst, bleknat bårt, hjärtat fått dödade jär, och friheten lutat til undergång.

Det war ömkeligt, at se Folkets Domare i Rom ligga i sin blod slagna, redliga män omringas af besare, och darten i sitt barns bröst wara enda medlet för en Fader at förswara dess kyskhet. Men det war försent at tygla et sjelfswäld, som man i början lämnat lösa tönningar. Deker-Lagarnas misshbruk stucko så stora egendomar uti wissas händer, at man på en gång kunde fätra up hela friheten på spel, och då måste hon förloras: det kunde sedan wara lika mycket hwem som fick hedern därpå.

Det war då mera ingen gåta hos de Romare, at stora ägodelar hos wissa personer woro äfwenlyrliga för friheten; dock war ingen mera i stånd at gifwa egenmyttan en släng, om han ej wille hafwa två tillbaka.

Swär och en fri Stat, som ej tager noga och sorgfälligt aft på denna inwärtas fienden, måste utan krig, pest och misshwärt-år så wist falla öfwerända, som et urwerk måste stanna, då drif-tjädern brustit, om man aldrig så ofta satte pendelen i rörelse. Härpå kan man se, huru det är möjligt, at den största nationela winst i handel och rörelse, kan, då den faller i få händer, wara Riket långt skadeligare, än då det genom krig förlorar en hel Province. Så kärt det altså är för en Nation, at bibehålla sin frihet, så upmärksam måste han ock wara på de rikedomar, som samlas på några wissa ställen. Det allmänna äger wäl ingen rättighet til Privatorum ägodelar, när de likmåttigt Lagarna tilfallit dem; men deltagar ock på andra sidan uti Fosterlandets fördärt, om det ej skyndsamt öppnar de dammar, som samlat skatter på några få ställen, och utarmat de andra.

Ju enfalldigare någon Nation fölgt naturen, ju förmodnare och talrikare har han blifwit, ju jämnare finnas rikedomar.

Domarna utdelte och ju lyckligare är desz Regemente: twärt om, ju mera någon konsulat i handel och näringar, ju sämre och olyckligare Star.

China, det rikaste Rike i hela werlden, är därpå et oemotfäjeligt bewis, där hafwa Städer inga privilegier, och ingen skillnad imellan Stads- och Landtmanna-Näring, därföre är hela Landet som en Stad och alla Städer som det härligaste Land. Där finnas inga Staquet eller Tullar, därföre har både Krona och undersätare rikedom nog. Där är aldrig skillnad imellan Up- och Stapel-Städer, därföre är rörelsen jämn och lefwande: handtwerk äro där frie, därföre är Arbetaren i sin slit outtröttelig, och mångslogder gå hellsve i landsflyktighet, utan at af Lagar wisas dit: där är intet Product-Placat eller Förbud på sådana Gartng, som icke föra egna waror, utan de se gärna, at någon wil hafwa den mödan, at affätta deras producter; men därföre äro de mästarer af Handelen och priset på egna waror stiger så mycket högre: där gifwes intet mynt, utan allt bytes Wara i Wara: Metaller wägas efter skrot och korn, därföre gifwes ingen Mynt-Fot eller Finance-Werk, som bråkat många Europeiska hjarnor, fast de hafwa gull och silfwer nog. Tänk om Sverige från 400 år tillbaka hade fått njuta en sådan frihet, så wore det, om icke et China, åtminstone et Holland, et Schweitz, et Ungeland eller annat dylikt. Hwaräst wore då de många disputer om Städernas Privilegier och Landt-Handel? Hwar wore då de många Tull-Ordningar och dryga Staqueter, de dyra Stapelstads-Quæstioner, Skrå-Ordningar, Product- och Retorsions-Placater, Mynt-Ordningar, Financer, Wärel-Courser, med hundrade flera? Hwar wore då alla de Processer som af dem blifwit formerade: alla de Fiscaler som angifwit dem: alla de Advocater som drifwit dem: alla Domare som dömt dem, och ändteligen all den lön, mat och papper, som alla dessa consumerat därwid, som allt gått utur näringarna?

Holländaren är näst China den Stat, som släppt Friheten i sin handel och handwerk, och Engelsman därnäst, och just därför de bäst fotade Samfund i Europa; men hafwa likwäl på långt när ej låtit naturen wara så okonstlad som Chinesaren, och tror jag honom därför hafwa rätt då han säger: andra Nationer wara blinda, Holländaren och Engelsmannen se med et öga, men sig sjelf med två; ty saken talar för sig sjelf.

Emot allt detta har Sverige trodt Finance- och Handels-Hemligheter, exclusiva Privilegier, Præmier, Infränningar och flera slags Förbud göra oss lyckliga. Wi hafwe nu en lång tid hårtåt byltat med allt detta, och nu ändteligen hunnit så långt, at wi utan pest och krig blifwit fattiga på folk: utan handels-friheter, utlämnings Commissionairer: utan misfwårt hungrika, och med de största grufwor på mynt utblottade.

En grund-orsak til denna war olycka, utbeder jag mig at efter ömmaste öfwertygelse få lägga för Käsarens ögon.

År 1724 d. 10 November utverkades et Förbud för utlämningar, at komma in med andra än sitt eget Lands Producter, som år 1726 d. 28 Februarii blef så förklaradt, at hvarken utländska Fartng war lofgifwit segla under frakter Swenska Städer imellan, eller Swenska trafiquerande undersätare, at med främmande Fartng hitföra andra, än det Landets Producter, som det war hemma ifrån, wid confiscation af skepp och gods.

På hwad sätt detta Product-Placat blef utverkad och huru lagligen därmed tilgått, bör för Swensk Man ingalunda wara fördolt. Wid 1723 års Riks-Dag, hafwa Kongl. Cancellie- Bergs- och Commerce-Collegiarne inkommit til
Rik.

Riksfens Höglof. Ständer med betänkannde af d. 10 April sam-
ma år, där de tillstyrka Ständerna til Product-Placatets ut-
färdande. Målet förhades uti Commerce-Deputation och
blef i synnerhet af Borgare-Ståndets Ledamöter grundeli-
gen granskad, och genom Memorial, under d. 10 Maji, de
öfrige Respect. Ständen communicerat, där omöjligheten
af detta förslags verkställande med onödeliga skäl lägges
för Riksfens Ständers ögon, tillika med de olyckeliga fölg-
der, som af en sådan författning woro oundwikelige. I
anledning hwaraf Riksfens Ständer genom skrifwelse af d.
27 Julii til Hans Kongl. Maj:t gifwa wid handen, at al-
denstund Riket ännu icke är försedt med så många
Skepp och Fartyg, som til *Commerciens* fulla drift
årfordras; ty hålla Riksfens Ständer ej för rådeligt,
at et slikt Förbud (nämligen emot främmande warors
införsel på utländska Skepp) nu för tiden må ske, utan
wille låta sådant ankomma på undersåtarenas egen
förmåga och slit. Hwilket Hans Kongl. Maj:t, under
d. 31 i samma månad, Kongl. Commerce-Collegio förstån-
digade, med uttryckelig åttwarning, at til undwifande af
answar förut tilse, at håldre må finnas öfwerflöd
än brist på nödiga Swenska Fartyg, på det ej nå-
gon dyrhet på warorna måtte förorsakas, om *Colle-
gium* med berättelse til Kongl. Maj:t, om Swenska
Fartygens antal och dragt, skulle förhastta sig.

War upmärksam min Läsare! så får du rätt nu igen
slaven til Product-Placatets utfärdande. Det woro ju
Kongl. Collegierne som styrkte Ständerna därtill; men Bor-
gare-Ståndet, (undantagande Stockholms-Boarne, som NB
höllö et med Collegierne,) protesterade däremot, och då man
ej war i stånd at få handelen i detta nät straxt insnård,
bragte man dock saken under Kongl. Maj:ts afgörande,
som tycktes kånna igen spelet, då Han med hot af ansvar,
för-

förbjuder Kongl. Commerce-Collegium at förhastig sig. Hwad hände? Bemälte Collegium inkom, oaktadt alt detta, strart året därpå med sitt betänkaude, om våra Fartygs tilräckelighet, fast Ständerne för et år tillbaka sägo dem ej förslå til $\frac{1}{2}$ dels utförande af våra waror och inskaffande af våra behof, hwarpå Placater utan uppehåll utfärdades.

Man icke affigten war af Borgare-Ståndet rätt uträknad? Tag dig möda at läsa des betänkaude i hela sin widd, som wid slutet finnes infördt, det löuar wäl mödan. Men hwem kunde befara något, då saken med sådan åtvarning, blef öfwerlämnad i så höga och rena händer? Städernas Fullmäktige märkte wäl, at det samma skulle bringa handelen inuom få personer, och at man i synnerhet lurade på salt- och spannäls-prisen; men det half intet: vana sine viribus ira. Saken fick en stark förgyllning. Man sade: wi böre få saltet utur första handen, och hjelpa up våra Rederier och Skeps-Byggnader.

Påföljderne blefwo så enlige med författningen, sou för vårt allmänna beklagelige; ty först stängdes Holländare och Angelsmän på en gång utur farten til Swerige, om de ej wille myttja sand och sten til barlast. Därigenom bragtes

2:do Holländaren och Angelsman, at sälja sina waror dyrare, och få sin frakt genom dyrheten, efter de blefwo hindrade, at få den genom myckenheten betalt; ty saltet, som förut bruktes til barlast, tog mera ingen del uti frakterna; därföre stötte

3:tio Holländaren alla Swenska Fartyg, genom sitt Retorsions-Placat af år 1725, utur den profitabla frakthandelen på des Colonier, hwilket andra Sjö-magter ägt li-
ka

En rättighet at göra, i anseende til Swenska Product-Placater.

4:to. Hindrades därigenom utslämningarna, at til den myckenhet, som förr, besöka våra hamnar, då de ej fingo lof, at allortera sig med flera i Sverige tarfliga waror, än deras eget Lands Producter. Ständerne funno Swanska Fartyg wid 1723 års Riks-Dag otillräckelige til en sådan författning, som kan inhämtas af Kongl. Maj:ts Bref til Comm. Collegium af d. 31 Julii samma år, och Kongl. Brefwet af 1725 d. 17 Augusti. Denna oförmodade brytning, gaf, i anseende til vårt kalla klimat och våra swåra exporter, handelen en skadelig stöt. Wi kunne ej med egen Fartyg, för 6 å 7 månaders winter, göra mera än en resa på Holland om sommaren, som då allena måste genom den enda frakten gifwa besättningen hela sin års-föda; men Holländaren kan nyttja sitt Fartyg den öfriga tiden uti andra far-watten och förtjana nästan hwar dag, och därför löpa hit för lindrigare frakt än wi sjelfwe. Minskadt antal af Exporteurer och sjelfwa klimatets olägenheter, uphöjde således naturligt wis frakten: dyr frakt werkade dyrhet på warorna: warornas dyrhet mindre affättning, och mindre affättning minskade sjelfwa tilwerkningarna, med et ord: våra producter föllo och importerne stegrades.

5:to. De smärre Stapel-Städer, som ej ägde några exportable waror på Spanien och Portugall, måste nu begåra allt sitt salt af de få Exporteurer, som finnas i några större Städer: de måste betala det så, at saltet kunde bära sin frakt allena och således nog dyrt, i det ställe de förr fingo det af Holländare för halflwa och fjerdedels frakten, och i följe däraf för bättre köp.

6:to. När både exporter och importer således kommo i få händer, war det icke allenast den naturliga dyrheten, som

som därigenom begynte plåga vår Nation, utan åfwen
de kånbara Monopolier, som därmed woro förknippade.
Saltet war den nödigaste Wara för oss utifrån; men pri-
set stegrades därpå, så at man alt sedan hörde wid alla
Riks-Dagar en ömkelig klagan öfwer både brist och dyrhet där-
öfwer, den hwarken Kung eller Ständer woro i stånd at af-
hjelpa. Däróm wittna i synnerhet Allmogens i Finska
Stårgården anhållan wid 1731 års Riks-Dag, om frihet
för utlänningar, at wid Finska warors afhämtande få
komma dit med salt til barlast, som i Kongl. Resolutionen
på Allmogens Allmänna Besvär af d. 28 Junii, §. 45. afflogs.
Följande Riks-Dag 1734, tiltog dyrhet och Folket förer en
bitter klagan, den Kongl. Maj:t lofwar, 51. §. i Resolution
på Allmogens Allmänna Besvär af d. 17 December sam-
ma år, med all slit afhjelpa, dels genom ömnoq tilförsel,
dels ock andra tjänliga utvägar, hwilket likwål war en
ren omöjelighet, sedan Hans Kongl. Maj:t 56:te §. i Re-
sol. på Städernas Allmänna Besvär af d. 12 December,
afflagit des införsel. Wid 1739 års Riks-Dag fördes sam-
ma klagan af Swänska Städer, som kan märkas af Kgl.
Resolution på Städ. Allm. Besvär af d. 12. April.

Wid 1741 års Riks-Dag nödgades hela Allmogen kla-
ga, och Kongl. Maj:t trodde saken blifwa hulpen genom
Brefwet af d. 1 October, som är til Öfwer-Ståthållaren
och Lands-Höfdingarna, om Förteckningars insändande öf-
wer det inkomne saltet, med mera, så at Hans Maj:t
i Resolution på Allmogens Allmänna Besvär af d. 1 Se-
ptember §. 14. försäkrar, at salt hadanefter, både til en
tilräckelig quantitet och för et skäligt pris skulle stå at år-
hållas. Härwid är ock det märkligt, at oaktadt Hans
Kongl. Maj:t, i ofwanåberopade Bref af d. 1 October lof-
war, i fall saken därmed ännu ej blefwe hulpen, taga
samma mått med salt-handelen, som med spannmålen tilfö-
rene

rene tagne woro, näml. slita den lös ifrån Product-Placater, ses likwäl, ehuru dyrhet och flagan mer och mer öftes, detta steg, twifwelsutan genom Monopolisternas bearbetande wara hindradt. 1742 d. 29 Maji anbefaltes $\frac{1}{3}$:dels nederlag af alla salt-laddningar; men oaktadt alt detta steg waran; ty hon war uti få händer och blef nöden så stor, at Kongl. Maj:t i Resolution på Allmogens Allmänna Beswår af den 10 September 1743 §. §. 55 och 56, måste widgå, at Allmogen råkat uti et utblottat tilstånd, (och därföre ej kunde hjälpas, utan något inbrott uti Product-Placater) och at dyrheten därpå onaturligen tiltagit, hwilket bör tagas för så mycket öwidersäjeligare bewis til de för-därsweliga Monopolier, som i salt-handelen woro rådan-de, som Coursen denna tiden ännu ej hade så synnerligen humnit fälla wår daler, och blanda den apparenta med den werkelige dyrheten. Hwar Riks-Dag alt sedan, hafwa Rung och Ständer arbetat at hjälpa Handelen, bland annat äfwen genom Salt-Contoir och determinerat pris på saltet; men så förgäfwes, at Höglofl. Ridderskapet och U-delen wid sista Riks-Dag i Protocolls Utdrag af d. 24 April 1762, till de öfriga Respective Ständer förer en swår flagan: at de aflägsnare orter icke ens för sedlar och knapt för *contant* silje-mynt, kunnat få några marker salt, och at samma brist öft sig, just i en tid då Ständer länge mödat sig den afwärja, och de hem-mawarande med åtrå wäntat på Rikens Ständers kraftiga åtgärd härutinnan. Det war ock ömkeligt, at Rikens Höglofl. Ständer måste sluta en så lång Riks-Dag, utan at kunna hjälpa denna saken; emedan saltet, som om sommaren 1762 galt 30 dal. Tunnan, såldes wintren därpå til 50 dal. kopp:nt i hellswa Stockholms Stad, och blef et wittne därpå, at hwarcken Contractors eller Lagars ord, äro nog mäktige at tygla egennyttan, då hon på någondera sidan njuter betäckning af författningarna.

Hwad åter Spannmåls- och Victualie-Handelen beträffar, hade Product-Placaret därpå en lika bedröfwelig werkan, och hade den snart blifwit mången Swensk mans död, om ej Hans Kongl. Maj:t af Faderlig omwårdnad för sina undersåtare, sett sig nödsakad, at hwad spannmålen widkommer, under den 12 Februarii 1741, til Junii månads slut det samma uphäfwa, hwilken frihet under den 14:de April blef prolongerad til Augusti månads slut; men d. 10 Junii, uppå Secreta-Utskottets tillstyrkande, förlängd til samma års slut, och så widare för nödwändigheten af dessa warors införsel til nästkommande Junii månad, därifrån til slutet af året, ytterligare til Julii månad 1743, och ändteligen til Januarii månad 1747.

Det är estertänkeligt, som Kongl. Maj:t under den 11 Junii 1746, uti sin warning för obilligt spannmålsens stegrande anförer i detta ämne: näml. „at spannmålen och mjölet, wid ankomsten til Stockholm, blifwit ganska ofkäligen „stegrat, så at priset därpå, de fattiga nödlidande til ganska stort förtryck, stigit til nästan dubbelt så mycket han „kostat wintren förut i Finland, hwarifrån han war kommen; hwarigenom de fattiga föranlätos at sucka och beklaga sig.“ De Handlande åtwarnas, at fälla prisen, i annor händelse lofwar Hans Kongl. Maj:t taga sådana utwägar, hwilka nog skola wara tillräckelige at hämma en fördärfwelig egenmytta, och hjälpa des trogna undersåtare ifrån et egenwilligt twång i denna Handelen.

Hwad mått Kongl. Maj:t ock i samma affigt widtagit, ses dock, at de warit otillräckelige, så wäl at afhjelpa twånget som dyrheten. Ty året därpå föra ännu Rikens Ständer däröfwer en allmän klagan; och wända därför uti Riksdags-Beslutet af d. 14 December 1747 s. 10. sin bekymmersamhet til Lands-Culturens uphjelpande, hwilken likwäl föga kunde uträtta, då de med force inträttade Ma-
nu-

nufactur, hade uti et af krig och pest ödelagt land, dragit några tusende från jord-bruket, och förökat i Städerna åtarens antal: Product-Placatet förvandlat en stor del af bonde-drängar til sjö-män på de nya Fartygen, och andra til timmer-karlar hemma, at förse Nederterna med flera Fartyg, och det som swårast war, hindrat Fiskerierna och Victualie-Försäljningen genom brist och dyrhet på salt. Utager sig någon mödan at eftersinna de öfriga vårt Rikes utländska behof, finner han lätteligen, uti huru många swårigheter Product-Placatets efterlefnad, äfwen i anseende til dem, försatt oss. Jag har denna gången icke tid därtil. Så mycket wil jag allenast säga: mån det wara lyckligare för Riket, at nu til stor myckenhet hämta waror från Lübeck och Danzig, där Holländaren hafwer sina nederlags-platser, än tilstådja honom directe affätta dem här? Hvilken kan säkrare skaffa in allahanda Lurendrögare-Varor, antingen främmande skepp, eller våra egna, som hafwa sina wänner allestädes och kända alla biwägar til pricka? Hvilken tid har Swenska Handelen stått bättre? I GUSTAF Erichssons, då et skeppund Tack-Järn byttes i Lübeck emot några tunnor Morötter? eller i vår, då et skeppund färdigt stång-järn wärlas om med et l^{tt} Caffé-Böner i Danzig och Lübeck.

Men låt oss ock se hwad detta werkat på våra exporter? Huru gick det med järn-handelen, Sweriges förnämligsta Gull-Grufwa? Då Product-Placatet utfärdades, galt Järnet i Ungelland 9 à 10 R:daler skeppundet; men föll strart därefter på de 3 första åren til 8 och vidare til 6 à 7 R:dal. skepp., som warade wid pass uti 20 års tid. Våra öfriga exporter hafwa i proportion måst undergå samma öde. Men hwar ligger orsaken därtil?

Den är så naturlig, at hon af den enfaldigaste kan begripas; men ock tillika så stridande emot Nationens, ja, jag

wägar nästan säga, hela Europas tankesätt, at jag ej kan wänta mig bifall af andra, än dem, för hwilka ämnet är nytt, och intill som ej snärjas af för-domar och egenmytta.

H. 317

Jag bygger min sats uppå twänne grund-sanningar uti handelen. Den förra är, at ju flere köpare på en marknad inställa sig, ju bättre betalning får säljaren för sin Wara, och twärt om. Den andra är, at waran aldrig kostar så mycket, när jag nödgas bjuda ut hånne, som då köparen måste söka efter hånne.

Wåra större Stapel-Städers Handlande, sågo ganska wäl huru Engelsmän och Holländare, i de förnämsta inrikes hamnar lågo i wågen för deras affigter: de undersålde dem uti salt-handelen, eller nödgade dem at gifwa sina medborgare köp: de falkade på wårt järn och andra exporter och bödo kapp med våra egna Handlande, så at det icke gick an at monopolisera på wå. Man såg lika wäl på ena sidan, at hwarken Portugisaren eller Spanioaren, i brist på sådana exportabla waror, som til införsel i Sverige woro frifighe, aldrig seglade hit, i anseende til hwilka Product-Placater war nödigt, och på andra sidan, at hwarken Holländaren eller Engelsman kunde finna sin räkning med något betydande antal Fartyg komma hit, då de ej fingo lof at bruka salt i barlast, eller diverse sorter stycke-gods at assortera sig med.

Wåra Stockholms Handlande märkte, at ej allenast Up-Städerne och hela Landet, utan äfwen de mindre Stapel-Städerne skulle nödgas se dem i händerna om alla sina utländska behof, då de sjelfwe ej ägde några i salt-hamnar. na begärliga waror at segla med, och utlåningarna blefwe hindrade at bispringa dem. Hwad hände? Product-Placater utfärdades: köparena af våra exporter blefwo så;
där-

därföre måste de förnämsta af dem falla i pris, til dess de fläste Bruks-Egendomarne kommo uti sjelfwa Exporteurernas händer, så at medborgarena sjelfwa måste köpa järnet af dem, och det nog dyrt.

När så utlåningar kunde komma in, måste de sjelfwe exportera det mesta af vårt järn, och det lilla som utlåningen kunde taga, måste han betala så mycket mindre, som hans frakt med barlast hit kostade honom mycket. När Engelsman och Holländaren genom Product-Placaret blef satt utur stånd at med fördel afhämta järnet, hindrades wi med det samma at få det af dem skäligen betalt, om det icke förut war uptingat; ty wi måste då bjuda ut waran, och sälja den haldre til underpris, än wäga oss på en ny och kostsam resa, utan at kunna wara förwisade om, at på en annan plats blifwa bättre bemötte; härigenom sattes wi aldeles utur stånd, at med vårt järn drifwa en courant handel utomlands. I denna förtattning ligger ock grund-orsaken til uplag i egna Stapelstads-Wägar, och det därföre så dyrt inrättade Järn-Contoiret.

Swad mera? hwem har nu haft nyttan af alt detta? Man svarar: våra Rederier och Sandlande och med dem hela Riket. Om jag medgofwe, at detta ökt antalet af Swenska skepp, så är här framföre wist, at det uti et folktättigt land skedt på Publici kostnad och slagit fötterna undan landt-bruket. Men då wi öfwerwäge den wänmagt, som Swenska sjö-farten under det näst föregående 20 åra friget war råkat uti, och från hwilken den under vårt första och i följe därpå ofskyldigaste frihets-lugn, begynte at sjelf repa sig, är ännu owist, om Product-Placaret däruti med skäl får deltaga. Wi se med förundran uti Kongl. Commerce-Collegii berättelse af den 22 Maji 1697 til Konung CARL den XII:te om Commerce-Saker-
nas

nas då warande bescaffenhet, huru Handels-Flottan på 12 à 14 år ansentligen wurit, så at i Stockholm allena woro 79 större eller monderade skepp och 150 half-frie, tillsammans 229, som til utländsk seglation plågade brukas. Rederierne drogo in blott uti utländska fragter til 500,000 Riksdal. årligen och Båtsmännen på Copvardi-Fartygen woro öfwer 4000. Tull-Inkomsterna warte på 10 års tid til 19 Tunnor Gull högre, än de föregående 10 åren, och Licenterne från Lif- Est- och Ingermanland på samma tid til 11 Tunnor Gull i Riksdal. beräknat. Skal det kunna sägas något mera om våra Rederier på en lika lång tid? Uti Kongl. Maj:ts Resolution på Städernas Allmänna Beswår af år 1734, s. 5. säges wäl, at antalet på Swenska Fartyg i de Österhöiska hamnar tiltagit; men det samma kunde intet sägas skedt i Medel-Hafwet. Och det som aldrarwist war, blefwo wi aldeles utstötte från den lönande frakt-handelen på Holländska Colonierna, genom Retorsions-Placater af 1725. Men hwad våra Handlande beträffar, så torde det kunna medgittwas, at de därigenom wunnit, åtminstone wid första påseendet; men af hwem? blifwer en ömre fråga. Icke at utlänningen; ty dels måste våra exporter säljas til underpris, dels måste de ock stanna uti våra egna Stapelstads-Wägar, och til last, af brist på flera afnämare. Saltet, som wi genom denna författning skulle få utur första handen, förtårde så stor frakt, då skeppet i brist på andra mera lönande waror, at affortera sig med, måste segla med salt allena, at det blef nästan dubbelt så dyrt, som det wi sinne köpa af Holländare, som nyttjade det til barlast. Wi sinne ännu et ojäfwigt bewis därtill, uti den märkelige skillnad, som är i mellan salt-prisen i Stockholm och Götheborg, som går i från 25 til 50 proCent, så at den senare ibland finner sin räkning, at hållre afhämta det från Stockholm, än Spanien, och det förnämligast i anseende til brist på lönande

export-waror til salt-hammarna. Icke desto mindre stodo Exporteurene sig wäl härwid. De wordo få: öfwerhopade med våra warors affättning och de utländskas införskrifning. Det stod då i deras magt, at sätta sådant pris på dem hwardera, som bäst kom öfwerens med deras Interesse. Men wid alt detta har Riket och Allmänheten icke fått spinna silke.

De mindre Handels-Grenar misshärdades; ty Exporteurena hade händerna fulla af Järn- Koppars- och Mässings-Plåtar, Mässings-Trå, Järn- och Bråd-Affättningen; således måste de andre tilverkningarne aftyna och dö hårt. Af få och nästan sammansatta köpare, bragtes ej allenast Uppel-Städer, som ej seltwe wordo försedde med tillräckelig mängd af export-waror, beröfwades deras utländska handel, då Engelsman och Holländaren sattes utur stånd, at besöka dem. Tillsörene kunde ej allenast flera inländska, utan äfwen utländsk man trassera, och Remittenten fick söka bästa priset; därför war det icke möjligt, at låta Courset höföst rafa; men då handels-tvängnet satte alt uti få händer, liknade den en Envälts-Magt, hwars like at tyrannisera med penningar, aldrig gifwits i werlden. Salt och Spannemåls-Brist hafde werkstäder öfwerända: beskattade Landtmannen til bara benen: hindrade fiskerierna och victualie-försälgnigen: stegrade alla våra werkstäders Producter: utblottade Kronan och Privata, som måste köpa dem, och gjorde tilverkningarna, (utom stora præmier, som blefwo nya sug-rör, först utur Kronans och sedan Arbetarens Caffor,) til utlåningen osälgbara. Med et ord: dränkt Riket i elände.

Men är icke detta för mycket sagt? Den, som med upmärksamhet och utan wäld ser på Handelens öden öfwer

hela jord-flotet, blifwer snart warse, at ju friare Handelen hos en Nation warit; ju mera Waror, ju flera Arbetare och ju större flit, och tvärt om; och at af sådana orsaker måste nödwändigt följa en sådan werkan.

Wi se hela vårt närwarande öde i miniatur, afbildadt uti GUSTAF den Förstas tid. Han förböd år 1527 Lybeckarna at gå til större delen af våra hamnar, i mening, at hjälpa up Rikets handel; och lade därigenom första grunden til den estertänkelige och hos alla handlande Nationer eljest ohörda skilnad, imellan Stapel- och Up-Städer. Då måste Up-Städerna den snälla affättning de ägde tillföre uti sina egna hamnar, på alla slags Waror: då måste en del af tillverkarna blifwa sjö-män, och i följe däraf Waru-Mängden minskas: då måste priset falla; ty Waran måste gå genom Stapelstads-Handlarens hand til utlämningen, och de nyss upqwicknade swagare närings-grenar aldeles tyna af. Ingen ting war då nödwändigare, än at Riket strart skulle förlora uti Handels-Wägen emot utlämningen, hwilket likwäl war just det onda, som därigenom skulle motas. När affättnings-warorna minskades, måste bristen årsättas med penningar, därför begynte silfvermyntet at strömma ut. Swaröfwer Konungen med Riksens Råd och Ständer uti Riksdags-Beslutet i Örebro af den 24 Januarii 1540 6:te puncten förer en swår klagan. Sammaledes ähr ock det menige Rikket til en swår och odrågeligh lands-skadha, at måst alle Köpmän här i Rikket, hafwa nu NB i många år (och således icke af ålder) handlat ganska otillbörligen med Cronones mynt, hwilker måst the allesammans hafwa fördt utaf Rikket och til Dannemark, til de Tyske Städer, Riga, Råse, Danzigh, Lübeck och annorstädes. H. R. Maj: förböd då allwarligen, at ingen efter den dag, wid förlust af lif, gods och ägodelar skulle göra det, hwilket

ket Skwål, hos en med utslänningar handlande Nation, som förlorade i Handels=Wågen, war omöjligt, at undwika, så länge twånget warade; men hade förfallit af sig sjelf, om handelen fått wara fri.

Han tål ej det minsta twång, utan at taga Skada där-af. Det gick med oss, redan för mer än 400 år tillbaka, såsom *Montesquieu* berättar, om orsaken til Africanska Åkerbrukets afstämmande, näml. at spannmålen, som wi tilförene hade märkeligen til affalu, blef 1303 til utförsel förbuden, som hindrade jord-bruket och lade grunden til den hungers-nöd, som 12 år därefter twingade Riket. Samma quæktion har länge blifwit ventilerad i Frankrike; men nu ändteligen afgjord til Frihetens seger.

Engelsman slapp aldrig förr at införskrifwa spannmål, än han tillstodde och upmuntrade utförslen där-af. Så länge utslänningen fick komma til Skåne, at sjelf upköpa orar, betaltes de oförlifneligen wäl med flinthårda Riksdalrar. Nu hazardere wi dem sjelfwe på sjön och före dem öfwer til främnande; men måste åtnöja oss med långt mindre; th säljaren kan icke utan sin Skada, segla med dem från ena hamnen til den andra, och än mindre föra dem hem tillbaka. Engelsman har förbudt all utförsel af ull; men blefwe det noga efterleswadt, och de så kallade Lurendragare icke genom egen winnings lustnad, retade, at afhjälpa det härigenom hotande öde, wore det allena i stånd, at kasta öfwerända deras dyrbara Schåfferier.

Chinesaren längtar aldrig, at sjelf få utskippa sina waror til Europa, om han ock wore i stånd därtil. Huru lätt kan han icke sluta, at de därigenom skulle snart falla i wan-pris. Wi räkne det för dumbet hos honom; men det är wist, at han är tosk- waro- och penninge-rik i sin

System, då Africanen för sina inskränkningar bebor et öde-land, och wi med våra många skepp, äre på all ting utblottade. Påsen, Preussen, Curland och Lissland hålla det för långt bättre, at låta Holländska Fartyg besöka sina hamnar och afhämta sin spannmål, lin, hampa, ull ic. än genom Product-Placat och Handels-Ordinantier hålla dem ute; ty nu kunna de förmås at betala Warorna dyrare, än om de i egna hamnar stodo dem til bods, så framt de icke wille med toma Farkostar wända tillbaka.

Men hwad är det wärdt at anföra flera exempel eller hwem kan därmed öfvertygas at tro annat, än det han hört från barndomen? Det stöter emot vår tids smak och tanke-sätt, äfwen som det aldrig går i Båtsmannens hufwud, at Jorden går och Solen står stilla. Reglementen, Ordinantier, exclusiva Privilegier, allahanda Förbud, ända til en uppenbar afund-sjukan, Stater och Med-Borgare imellan, äro de steg, hwarigenom Swerge beslutit nå högden af sin lycka. Dnyttigt bryderi och fåfång möda! Det är långt ifrån, at den stora Samfundets-Mästaren, genom så blinda och mistänkte äfventyr, skulle öppna wägen för människo-slågtet til en lysande wälmåga. Naturen sjelf strider däremot, och wisar, at intet annat, än frihet och människo-kärlek äro de rätta byggnings-ämnen, som gifwa Samhället styrka och anseende. Jag är ingen fiende hwarken af Sjö-Fart eller Manufactur-Jurättningar; men jag ser tillika, huru lätt alt människo-förnuft är emot det wishetsdjup, som fordras at göra en Stat lyckelig.

Det går an, tänker någon, at i en folk-rik, florerande och til seder ofördärfwad Nation, släppa handels-rörelsen fri; men hos oss, där ingendera af dessa prædicater torde få rum, wore detta at äfventyra hela Samfundets bästa. Den busen äre wi nog länge skrämde med. Låt oss se hwad

hwad skal ligga häruti. Är det icke twång i näringar och rörelse, som hindrar våra arbetares tilwärt. Bojor, som ingen folk-rik Nation i werlden bär eller kan bära, utan at inom et halft Seculum blifwa lika fattig på folk med oss. Hwad är, som hindrar vårt flor annat, än det samma twånget, som dödar winnings-lystnaden och hjälper den ena med-borgaren at blifwa den andra på arlarna? När den ene uti en Stat får skunna gräddan af de andras möda, måste han blifwa yppig och yppigheten kränker ofelbart federna. Ligger icke här en klar argumentatio in circulum, därför så wi icke släppa rörelsen fri, at wi äre folk-fattige och fördärswade, och därför äre wi sådane, at wi ej haft frihet: Är twånget rätta källan til vår olycka, så kunne wi ju på intet annat sätt hjälpas, än genom frihet, och så länge det icke sker, är fåfångt at hoppas någon hjälp.

Min Cäsare! Ammet är wärdigt at tänka uppå: lägg undan alla fördomar: föreställ dig icke friheten uti en enda närings-gren allena; ty då himmer du ej långt, förän du träffar motstånd och oredor: lös Staten i dina tankar på en gång ifrån de band och författningar, som fängsla honom: låt andras exempel öfvertygga dig om möjligheten, och tag dig rådrum at gå in i hellska saken; så får du snart se, huru en fri ut- och inrikes rörelse uplifwar den minsta närings-gren, hindrar utlämningen at skinna Riket, och den ena med-borgaren at rikta sig på den andras kofnad: huru säkerhet för Landtmannen, at få besitta sin jord, och frihet at slögda och nära sig det bästa han gitter, leder honom oförmärkt och utan Lag til det närings-fång, som lönar honom och Riket måst: huru handtwerk och Manufacturer i sin frihet uplifwa arbetaren til slit och måttelighet, då han ej får lita uppå några illa lönta Gefällers dåliga arbete, och är sysselsatt, at genom idoghet och god Wara taga losiven för de andra: huru alla näringar til-

Samman tagne i sin frihet, jämka folket på sina rätta stäl-
len, där de äro nyttigast för sig sjelfwa och hela Staten:
och ändteligen huru inga Politiska Lagar i werlden warit i
stånd, at rätt reglera detta, som naturen så lätt och utan
möda uträttar.

Finmer den Benågne Läsaren, at jag härutinnan
fölgt sanningens rättessnöre, läser han icke wågra mig sitt
bifall; men har jag i min wälmening strigit af wä-
gen, så tilkommer det honom, at med skäl
öfwertyga mig därom.

Uffskrift.

Upl. i Commerce-Deputation d. 10. Maji 1723.
Upl. i Commissionen d. 5. Martii 1726.

Hörsamt Memorial.

Underteknade Borgare-Ståndets i den Höglofl. Com-
merce-Deputationen förordnade Ledamöter, hafwa
närmare genomläst de Höglofl. Kongl. Cancellie-
Bergs- och Commerce-Collegiernes ingifne betänkande af
d. 10 April nästledne, som den 7 i denne Månad här i
Deputationen upläst blifwit, och ehuruwäl wi med skyldi-
gaste wördnad ärkänne den stora nit, wårdnad och sorg-
fällighet, som Högbenålte Collegier, om handelens upkomst
och förkofring behagat betyga, och de däruti mycket solide,
mogne och handgripelige skäl, til hwad som utan commu-
nication med samt. Rikens Handlande, dem redan kunnat
bekant wara; dock såsom härwid ännu något kan wa-
ra at påminna; ty hafwa wi hörsammast begära skolat,
at följande wår oförgrifligaste påminnelse, i benågen confi-
deration, såsom endast på den allmänna nyttan slytande,
uptagas och anses måtte. Det är wäl Högbenålte Col-
le-

legier förebragt, at wåre Skepp redan åro så många, at man därmed skulle kunna afhämta alla de ofw nödiga Waror, och wåra Landsens Producter därmed hwar och en til sin ort utföra: därföre borde man alla främmande Nationer förbjuda, andra Waror än deras Länders egna Producter hitföras; men huru sådant så wåsendteligt och i hselfwa werket är, lærer följande omständigheter wid handen gifwa. De för ofw oungängeligaste Waror, åro förutan flere andre, i synnerhet Salt och Spannmål, som wi årligen nödwändigst ifrån utländska orter behöfwa, och åro twingue at införskrifwa: däremot måste wårt Järn, Koppar, Måhings-Trå, Tjåra, Beck, Ask, Ablun och andra Landsens Producter til utländska orter blifwa utfördt, hwilket genom wåra ega Fartyg ensamt och allena intet ske kan; emedan de dårtill intet tillräckelige åro, som med efterföljande skal solklart bewisas skal. Under det genom Osifer-Directeuren Wålborne Herr Johan Ehrenpreus inleswererade Special-Persedel-Extract, finner man, at år 1721 af spannmål allenast år förtullat wid inkommande af utländska orter 157792 Tunnor och salt 601777 Tunnor. Alla de andre nödwändige Waror ifrån utrikes orter, såsom Lin, Hamp, Tobak, Sill, Stock-Fisk, Win, Ballmeja, Sten-Kol och flere dylige, som ändå behöfwas, oberåknade, hwar af ses, på hwad fundament den uträkning är gjord, som skulle wi hselfwe hafwa Fartyg nog af wåra egna, at kunna bestrida hela handelen, och därmed utföra wåra inrikes Producter, och de ofw oungängelige waror igen därmed införskaffa. Järnet, som wid Tullen warit angifwit til utförslen, bestiger sig til 250 à 260000 Skepp:d, och som nu i dessa fredliga tider mera arbets-folk i Landet finnes, och Järn-Bruken med större drift nu hädanefter kan fortsättas, twiflas intet, at ju tilwerkningen sig härefter årligen til mycket ansenligare lærer bestiga. Förutan Koppar, Måhings-Trå, Stål, Canoner, Beck, Tjåra, Påtaska, Ablun och flere Riksens Producter.

Efter den af det Höglofl. K. Commerce-Collegio inlesterade Specification, befinnes til denna dato inge fler Swenske Fartyg i hela Riket, än 100 stycken, hwaraf, om man de största, som öfwer 100 Låster föra kunna, för Spanie-Sarare räkna wille, intet ändå äro flere än 7 st. hwilka intet mera på et års tid kunde inkaffa och hit til Sverige öfwerföra, än 13500 Tunnor Salt, hwilken quantitet i förra tider, genom trene Fartyg är inbragt worden; men skulle man wilja föregifwa, at alla Fartygen, som efter det Höglofl. Kongl. Commerce-Collegii bref, hel-frihet njuta, kunde segla til Portugall och Spanien til Saltets afhämtande; så består deras antal i följande, näml.

25 Fartyg ifrån	50 til	60 Låster.
5 D:o	=	60 = 70
6 D:o	=	70 = 80
9 D:o	=	80 = 90
3 D:o	=	90 = 100
1 D:o til	=	110
1 D:o	=	117
2 D:o	=	130
1 D:o	=	133
2 D:o	=	140

Seintiosem Fartyg, som efter Specification kunna föra 3956½ Läst. Nu äro de intet alla beqwäme, at segla på Spanien; men skulle de alla segla dit, och intaga sin fulla last af järn, kunde de intet mera utföra, än 59340 Skep:d, och mera än en resa kunna de intet göra om året, i synnerhet, om de med convoji måste segla, och en del af sitt järn i England och Holland lossa, emedan knapt halsparten så stor quantitet i Portugall årligen kan affattas. Däremot kunna de intet mera, än 59340 Tr Salt införa; där likwäl dubbelt så mycket salt i Riket årligen läres behöfwis. Af de mindre Fartyg, finnes efter det Hög-

Högst. Kongl. Commerce - Collegii ingifne Specification,
45 st., neml.

4 ifrån 6 til 10 Låster.

16 D:o 10 = 20

16 D:o 20 = 30

9 D:o 30 = 37

Foratio fem st. hwilka efter förberrälte Specification, kunna bära 1028 låster. Om nu alla dessa 45, endast och allenast skulle fara at afhämta spannmål och inga andra Waror; så kunde de intet mera föra än 37000 T:r i 2:ne resor om året, där likwål bewisligt är, at 157792 T:r, 1721 äro förtullade, och i 2:ne resor kunde de intet mera utföra, än 30840 Sk:pd Järn, om de woro fullastade och så mycket Järn på de orter säljas kunde. När man nu betraktar, at alla våra i hela Riket befintelige Skepp intet kunne utföra mera årligen, än 90180 Sk:pd Järn, hwaraf år 1721, allenast wid utförslen är angifwit 260000 Sk:pd, och det nu i fredliga tider, sig til mycket högre tilwerkningar lärer bestiga. Förutan alla andra våra Retourer, såsom Koppar, Måsinge-Trå, Stål, Tjåra, Beck, Swafwel, Aska, Alun och andra Rikens Producter. Så ock, at de intet mera kunna införa, än 37008 T:r Spannmål och 59340 T:r Salt, där likwål år 1721, 157792 T:r Spannmål ifrån utrikes orter inkommit och 61777 T:r Salt, ehuruwål hädanefter wål mer än dubbelt så mycket behöfwas lärer, förutan alla de flera ifrån främmande Lånder omistelige Waror, såsom Hampa, Lin, Blå, Tenn, Tobak, Win, Sill, Stock-Fisk, Sten-Kohl, Gallmeja, Talg, Smör, Droguerier, Specerier och flere dylika, all Seglation och Handel, Ståderne i Riket imellan oberådnadt; Fördenskul lämnas til et rättwist och opartiskt omdöme, om det för Kongl. Majt och Riket, så ock för hwar och en undersåte i gemen, skulle wara gagneligt, at

D

nu

nu fastställas skulle, inuom et eller 2 års tid förbjuda främmande Fartyg, med andra än deras egne Länders Producter hitkomma; man tycker också tjänligast vara för Publici nytta, at handelen i detta mål, til nästa Riks-Dagen bör behålla sitt wanliga, fria och obehindrade lopp, då man får se i hwad tilstånd wår Navigation kan imedlertid blifwa bragt, och sedan därefter besluta det, som til Rikens gagn och undersåtarnes allmänna nytta tjäna kan, och at emedlertid alle undersåtare i gemen, til upmuntrande af Navigations befordran, måge njuta hela friheten på alla dem tilhöriga Fartyg, af större eller mindre laste-tal, och det i anledning af ofwanandragne skäl och omständigheter, samt främmande Puissancers lofliga exempel, som gärna i görlig måtto befrämja sine egne undersåtares näring och wälfärd. Inmedlertid är högst angeläget, at Commerce-Tractaten med England, ju förr ju håldre, efter de Höglöf. Kongl. Cancellie- Bergs- och Commerce-Collegiernes wälgrundade förslag och gjorde påminnelser, til behörigt företagande och slut fortskyndadt blefwe, så at sedan i anledning där af, sådana Förordningar wid nästa Riks-Dag förtattas och utfärdas kunna, som til det allmänna bästa samt Handelens upkomst och förkofring, samt dess säkerhet och faciliterande tjänligast pröfwes. Stockholm d. 10 Maji 1723.

Hans Lindstedt. Olof Gallats. B. Weduwar. Anders Borch. Johan Palmberg. Jurgen Folcker. Jonas Lindberg. J. Bärting.

Ofwanstående det Wällof. Borgare- Ständets Memorial af den 10 Maji 1723, wåra med dess Original, ord ifrån ord lika lydande, intyga

Jacob Stenius. Eric W. Kihlman.
Not. i Riks. Högl. Stens Fiskeri-Deput. Extr. Cancellist i R. Smea Hof-Rätt.

Påminnelser

Wid de af Trycket nyligen utkomne Oförgripeliga
Tankar om Fem Stapel-Ståders inrättande
i Rikets Norra Provincer.

Sör någon tid sedan utkom af Hesselbergs Tryckeri en
Afhandling, under namn af Wederläggning af de
Skäl, hwarmed man söker bestrida Öster- och Wä-
sterbotniska samt Väster-Norrländska Städer fri Segla-
tion, som uptager och besvarar de förnämsta däremot anförda
inkast; men några veckor därpå, utkom af Grefvings et arbe-
te, under namn af Oförgripeliga Tankar, om fem nya
Stapel Ståders inrättande i Rikets Norra Provincer,
som på andra sidan wil ådaga lägga, den rätt och billighet
Stockholm äger, at, så godt som ensam, handla med Norr-
länningarna.

Wid dessas genomläsande och jämförande, kan det ej
annat, än upväcka Läsarens upmärksamhet, då han ser den
senare af dessa, wära af helt stridigt innehåll med den för-
ra, och ändå söga bruka andra skäl därtill, än de, som i
den förre finnas granskade och wederslagde, utan at med
minsta finger röra de där anförda motskäl.

Auctoren til den förre Skriften, wägar sig inför en up-
lyst allmänhet i enwiges kamp med sina motsägare;
men den senare står med en skingrad Tropp, och wil efter
åt öfwertuga åskådaren om sin seger, utan at wäga möte
med dess Contrapart. Det ser ut, som han antingen setat
i så djupa tankar, at han hwarken sett eller hört, hwad
nu i detta ämne kunnat förelöpa, ehuru Motskriften finnes
på twänne Boklädor til köps, är notificerad i Nwisorna,
recenserad i Lärda Tidningarna, och utdelt i alla fyra
Stån-

Stånden, eller ock af fruktan at förlora drabbningen, om man komme til antrings med hwarandra, hållit sig blott wid landet, och sökt förswara sig med ena laget allena.

I sådan händelse, råder wäl försigtigheten at swara skott, då man ej sjelf kan träffas, och inmedertid föra Flottan i fria sjon; men som det är minsta delen, som förstår sjo-operationerna rätt, och de fläste stå så långt ifrån, at de ej se deras werkan, utan märka blott på lösen, hwem som sköt sist, och sluta därpå om segren, tycks det ej vara skäl, at vara nogräknad på några skätt, om de ock skedde med förladdning allena, när man därmed kan öfwertryga menigheten om tilgången.

Auctoren til den senare utkomna Skrift, wisar ifrån pag. 5 til 10, med flera i våra uplysta tider utkomna Kongl. Förordningars ord, huru ej allenast fides publica, utan ock salus publica, genom handelens ställande på en annan fot, skulle märkeligen rubbas; men tycks hafwa förgätt, at så uplyst, som war näst framslutna tid, på ena sidan hafwer varit för dem, som stått sjelfwe wid luset, så excessivt egenmyttig har hon ock varit på den andra; så at jag måste tilstå det auctoritets-skäl, som därpå är tagit, wara et at de lättaste. Och hwad sjelfwa Förordningarnas ord beträffar, som beskriwa närwarande handels-twång wara Riket gagneligt, försäkrar jag, at Allmänheten wore oförlikneligen bögd, at sätta tro därtill, om hon funne dylika intagande talesätt i dem allena, som röra denna handels-system; men när jag blifwer warse et Koppar- och Stjärn-Compagnie, Wärel- och Salt-Contoiren &c. inträttas och förswaras i det längsta med lika behageliga termer, wet jag icke hwad man skal säga därom.

Men

Men än swårare blifwer detta at tro, när man märker inga florerande Stater i werlden bära sådana bojor i sin handel som wi, eller göra några inskränkingar, utan at taga stöt däraf. Men aldraswårast då wi betrakte desz werkan hos oss, nämligen huru, från den stund den olyckliga skilnad upkom imellan Up- och Stapel-Städer, och utlåningen stängdes utur våra hamnar, waru- och folk-mängden började at minska, vårt mynt at storma ut, och ännu följa samma marche-ruta: huru wi blifwit pung-rene, våra händer fyllde med repræsentanter, och våra Köpmän utlåningens ProCent-Handlare.

Jag håller därför rådeligt, då wi hädanefter tale om vår nu warande Handels-System, at lämna vårt det ordet nyttig, eller om det ändteligen skal stå där, då lägga et **O** framföre.

Hwad åter fides publica beträffar, så är wäl klart, at om Stockholms Handlande tro dem vara lofwat utan wilkor det, som med klara förbehåll är skedt, de i händelse af en större frihet i de andra Städers handels-rörelse, se sig i sin tro bedragne; men om det på andra sidan uti Wederläggningen pag. 17 til 23, wore wist, at Stockholm varit en orätt ränte-tagare af sina med-undersätare, pag. 8 til 12: at hela vår frihet och Regements-Constitution, skulle genom dåraf flytande öfwerlägsen styrka, sättas i äfwen, mon icke fides publica, grundad på §. 2. Regerings-Formen, skulle rubbas, om de öfrige Rikets Städer, i stöd af uttryckeliga förbehållet, i Regerings-Formens §. 51 ej finge nödig undsättning? Jag tror äfwen den förut nämnde §. 2, vara et så essentiale constitutum uti vår Grundlag, at man hade swårt at känna igen Öfwerhet och Undersätare då den wore härta, och än swårare någon fides publica.

Konung JOHAN inskränkte år 1587 Norrlands utländska handel, at därigenom upmuntra Stockholms invånare at bygga Sten-Hus; men nu när Staden är fullbyggd med de prättigaste wåningar, och de särdeles wigtiga orsaker således uphördt, påstår man, at fides publica lider, om samma inskränkning skulle uphäfwas.

Grund-Orsaken til Ordinancien af år 1617, är handgripelig, hwad Norr-Bottens handel beträffar, nämligen, at sedan den Stålboviska freden slöts samma år, imellan Sverige och Ryssland, tänkte Konung GUSTAF ADOLPH sätta gränse-orterna i större rörelse och försvars-stånd, därigenom, at Kerholm och Nöteborg, som lågo gancka beqvämt til, at draga handelen åt sig från Estwolar och Carelen, gjordes til Stapel-Städer; men det är underligt, at nu när Ryssen äger dem och mera til, och Grannen suger mårgen utur dessa Landskaper, wil man lika wäl, at wi i wåre handels-operationer skola följa samma plan. Det blifwer ju oemotsäjeligt, at ju mera handels-rörelsen dämnes åt Sinus Botnicus, ju mera drager den sig up åt Landet, och ju mera underhållas Lurendragerter, och ju wisare kan Norrige och Ryssland rosa sin marknad.

I öfrigt bygger Stockholms Stad sina skäl på twänne så swicksama grunder, at den ena stöter omkull den andra. Man säger på ena sidan, at denna Stad wid en sådan friare handels-rörelse blifwer lidande, i det han sättes i mistning af victualier och nödiga trä-waror: på andra sidan påstår man, at de Städer, som finge Seglations-Friheten, ingen ting kunde winna därigenom.

Handelen liknar aldeles en ström: wättnet faller alltid nederåt, och handelen drifwes af intet annat än winningslystnaden. Kunna icke de andre Städerne med större winst

winst segla utomlands, än til Stockholm, så tycks Förbudet däremot wara lika onödigt, som at ställa wakt wid en älf, at han ej skal få löpa upføre, eller at bygga en kostsam damm i Norr-Ström, på det saltsjö-watnet ej skal storma in uti Mälaren och dränka Inbyggarena däromkring, och at bestyrka nödwändigheten däraf, anföra en ordentelig argumentation, af saltsjö-watnets myckenhet emot Mälarens.

Wi kalle våra tider uplysta: de må så hetas; men at man om ljusa dagen för hela Nation wil dölja sanningen, är nog dristigt. Man säger: Tjära och Bräder kunna aldrig med fördel exporteras utan Järn, och Järnet stannar qwar, om det icke får Bräder til stufning. Hwad tycker du min Läsare? Är det rimligt? I Norrige tillverkas årligen wid pass 24000 Skep:d Stång-Järn, som faller denna Nation så dyrt, at det icke ens kan exporteras, utan måste alt i Norrige och de öfriga Kronan Dannemärk tillhöriga Provincer, förbrukas, hwarföre äfwen alt utländskt Järn är til införsel förbudit, och likwäl utskippas därifrån Bräder i större myckenhet, än ifrån Sverige, til de flästa Europeiska hamnar, utan minsta barlast af Järn. Twärt om utskippas Järn från Petersburg til stor myckenhet, utan några bräder til stufning, och om jag ändteligen skal säga rent ut, så kunna goda Bräder aldrig brukas til stufning bland Järnet, utan at af Järnet blifwa stötta och skända: man brukar därföre håldre kastwed därtil. Är icke desse hemligheter sådane, at de i våra uplysta tider äfwen måste komma för en dag?

Men jag märker det är för ömt, at röra på den strängen. Man ropar med en mun: det är ogrundadt. Jag svarar: må göra. Låt det wara omöjligt, at trä-waror med fördel kunna utskippas allena: låt det wara lika omöjligt, at Stockholm med fördel kan affätta Järnet, utan at

at hafwa Bräder til styfning: mon det ändock icke wore långt lättare, at ifrån Öster. och Väster-Botten införskrifwa Bräder, som de heltwe wore förlagne med så mycket som åstundas, än ifrån England och andra utländska orter skaffa in victualier och andra waror; det senare se wi wara möjligt utan ordinantie, hwarföre icke då det förra?

Förledit år 1764, blef Stockholms Stad från utländska orter försedd med 7133 lisp. Flåsk, 1046 Gås-Halfwor, 2422½ Tr Salt Kött, 291 lisp. Torrt Kött, 4038 st. Metwurstar, 1336063 skålp. Surmjölks-Öst, 34907 skålp. Sötmjölks-Öst, 875 st. Skinkor, 19476 lisp. Smör, 19318 lisp. Talg och Ox-Tungor för 84 R:dal. utan någon ordinantie. År 1763 är til Sverige inskeppadt Caffé-Bönor 239,720 skålp. Spannemål och mjöl 414484½ Tr. Win af diverse sorter, tillsammans 15339½ Amar, Socker 2267351 skålp. Tobak 1047348 skålp. och Silke 13106 skålp., och i sjoht Caffé 438599 skålp. Spanmål 644993¼ Tr. Win 10509¼ Amar. Socker 3017175 skålp. Tobak 1196556 skålp. och Silke 26333 skålp., utan at någon Lag, utom winnings-lystnaden, som i all hand del är den rätta och sanskyldiga drif-sjådern, kunnat nödga utlämningen därtil. Säg då min Läsare, hwad är orsaken til den onaturliga misströstan hos Stockholms Handlande, at de wid en fri handel hos medborgare, frukta för at både swälta och frysa ihjäl? Är det deras altware, böra de beflagas, hwarom icke, så låt ej skräma dig.

Jag wet icke någon ordinantie, som pålägger Allmoggen omkring Stockholm, at förse honom med Trä-Kärl, Säll och Sop-Öwastar, och likwäl ser jag dageligen af dem last-tals på Torget. Tänk hwad bryderi, om man wille räkna ut, huru mycket ärligen åtgår af dessa Waror i Stockholm: huru äfventyrligt det wore, at låta all ankomma på Böndernas egen frihet, när och huru mycket de

de wille föra af dessa Waror til Staden, och bewisa huru ömkeligt det skulle se ut i alla hus och på gator, när inga sopqwastar mera skulle fås, at göra dem rena med, och grunda därpå en ordinantie i denna lilla närings-gren? Och det är wist, at om Stockholm aldrig tillförene saknat dessa behof, skedde det då.

Herr Auctoren til de Oförgripeliga Tankar, wil pag. 11, af köparenas antal bewisa, huru den Norrländska Handelen icke arbetar under något twång; men blifwer icke warse den märkelige skilnad, som finnes imellan antalet af köpare utaf mat-waror och utrikes exporter. De förre finnas til myckenhet, fast största hopen tillika så fattig, at den ej äger förslag til någon större uphandling, utan nödgas håldre köpa det styfwertals af Hökare, så at våra victualiers pris, äfwen til större delen regleras af denna sammansättning. Men af de senare finnas åter så få, som äga styrka och tiltagsenhet, at influera på export-warornas pris, at de ej äro öfwer 15 eller 20 stycken. Tänk! när nu wid pass 200 Sleps-Laddningar af export-waror, måste årligen falla i så få månehänder, hwilka hwär dag associera sig med hwarandra, hwad frihet kan man då wänta i en sådan handel? Se vidare här om pag. 27 til 33 i Wederläggningen.

Hwad åter den förmenta öfwerwigten anbelangar, hwaruti Auctoren tror Norrbottningarna stå uti sin handel, och de där af dragna slutsatser, ser jag det icke vara framfördt med nog moget betänkande. Ty i et land där intet mynt slås eller sedlar utgifwas, och flera Tunnor Gull genom Rante-Kamrarna flyta öfwer sjön tillbaka, bleswe ingen ting nödwändigare för inbyggarena, än årligen öka sin skuld hos Kronan, förlora sin skatt-rättighet, och lämna hemmanen i skatt-wrak, om icke så många penningar är-

E
li

ligen genom handelen komme öfver igen. Men om Norrbottningarne åfwen wore i öfver-balance emot Stockholm, kunde de dock ej annat, än förlora, genom gränse-handel och lurenträgerier, hwilka i samma mån wåra til Rikets skada, som handelen är trög omkring Norrbotten; ty då krasade grannarne åt sig wår förmögenhet uti redbara stycken, och skummade gräddan af wår möda. Således blifwer det obewist ännu, om Norrbottningarne i wår nu warande ställning, winna uti Handels-Wägen antingen med Stockholm eller utlännningen. Men om det åter alt wore sant, följer dock däraf aldrig det som Auctoren wil sluta, näml. at näringarne ej stå under twång, eller sakna upmuntran.

Spanioren kommer som oftast med Silfwer-Flottan från America, och likwål ligger hans jord i lunda. Wi winne årligen uti Handels-Wägen med England stora summor. År 1763 war Riket 19895,119 dal. R:mt i öfver-balance; men mon wi icke därföre kunne wara hans Commissions-Handlare, eller mon däraf följa, at Sverige har mera frihet och upmuntran i Handel och Näringar?

Bland annat plågar åfwen emot en friare handel anföras wår brist på tjänliga och lönande exporter, at drifwa utländsk handel med. Et rätt magert skäl. Mon man fruktar, at de nya Stapel-Städer skulle segla lika wål, fast de hwarken hade exporter, eller kunde winna utomlands något på frakter? eller hwarföre är man då prut-sam i denna deras begäran, som dock i sig sjelf betyder nästan ingen ting? mon låt oss likwål tala alfwarsamt.

Mon det icke är rörelsen som ökar exporter? eller mon man först i några år skal samla exporter, och sedan först begära lof, at så exportera dem? Wäste jag icke se ungefärligen, hwad nytta jag kan hafwa af mitt arbete, om jag

jag skal hafwa hog därtill? Waran skal sökas och efterfrågas innan hon blifwer tilwerkad. Är det icke dårskap, at i år med force lägga sig på Krydd- och Trågårds-Frukters frambringande, för at efter 6 år på må få, wänta export-frihet därpå?

Slut-Konsten blifwer härwid altså denna: emedan wi ej finne någon werkan af de medel, som nu ej fått brukas, därföre skola samna medel för framtiden äfwen wara landt-förwisse. Wore det icke ömkeligt, at döma en Skräddare förlustig sitt Mästare-Bref därföre, at han i fängelsset, utan sax och fingerbor, ej kunnat göra goda kläder? Eskar du mera ljus häruti, så fås det i Wederlägg. sid. 45 til 48.

De wälsignade Steg, Rikens Höglofl. Ständer widtagit, at hjelpa Riket från sin skuld, och härställa säkerheten i våra publica Cassor, är oß allom så fågnesame, at et genljud af wårt frögde-rop redan swarar oß från Fin- och Lapiska Själlar; men slipper icke winnings-lystnaden tillika fri, at draga skatter tilhopa af våra grannar, blifwe wi så wist i wår förra wan-magt, som en curerad sjuklinge aldrig kan taga hull på sig med watten och bröd allena.

Rätt så! jag blef ändock för widlöftig, fast jag tänkte sluta på första sidan. Herr Auctor til de af Trycket utkomne Oförgripeliga Tankar, har werkeligen handterat ämnet på den sidan så wäl, at en swag sak ej kunnat få bättre anseende. Arbetet hedrar werkeligen sin Uphofs-Man. Men finner du min Läsare, dig öfswertygad om annat, och ändock icke gör alsware af, at hjelpa din Foster-Bygd, för at ej wilja stöta någon; så är wist din Patriotisme så swag, at den söga förtjänar det namnet.

Das ist die erste... (mirrored bleed-through text from the reverse side)

Das ist die zweite... (mirrored bleed-through text from the reverse side)

Das ist die dritte... (mirrored bleed-through text from the reverse side)

Das ist die vierte... (mirrored bleed-through text from the reverse side)

www.books2ebooks.eu